

Virágvédelemből

A Tiszától nyugatra, ahogy gyerekkoromban pontosan meghatároztam, *tizenhús* kilométer hosszan, egy halomkígyó, az Orompart kanyarog. A legvállasabb halom, a Tetőhegy oldalába egy falu telepedett, Oromhegyes, amely Magyar-kanizsától délnyugatra, Zentától északnyugatra, Adorjántól nyugatra van. Adorján és Magyar-kanizsa vagy ezer esztendeje írásban is említettett. Zenta is valószínűleg hasonló korban keletkezett, ám első írásos említése 1216-ból származik. Viszont ez a település 1506-ban II. Ulászló királytól szabad királyi városi rangot kapott. Oromhegyes az Árpádok korában lakott település lehetett, ám később elnéptelenedett. Csak a XIX. század közepén kezdtek erre építkezni, a hagyományok szerint Rúzsa Sándor szétszéledt betyárjainak egy része alapított itt településbokort, amely gyorsan növekedett. A huszadik század elején Kishegyesnek, majd Tetőhegyesnek hívták, végül Oromhegyes lett belőle. A szerb világ Tresnyevácnak nevezte, amely Cseresznyést jelent. Végül mára is megmaradt a Tresnyevác, de visszakapta magyar nevét is, az Oromhegyest.

Híres lett ez a vidék. Zentánál döntő vereséget szenvedett a török. 1697. szeptember 11-én szorult át Bácsországból Torontálba a legyőzhetetlennek tartott sereg.

Jugoszlávia szétmarcangolásának kezdetén, 1992 májusában a településnek 96 százalékbán magyar lakossága volt. Behívóparancsok röpdöstek éjjelenként, vitték a férfiakat a frontra. Ám a behívások Oromhegyesen nem jártak sikerrel, mert ebben a helységben *asszonylázadás* tört ki. A hatalmas erőt e furcsa ellenálláshoz az szolgáltatta, hogy az oromhegyesi férfiak közül az összes hadra fogható azonos napon kívánták bezupáltatni. Számos család csonkán, védő- és munkáskéz nélkül maradt volna. A behívás előtti éjjelen megtörtént a férfiak elhelyezése a biliárdklub helyiségeiben, az asszonyok pedig körbevették, élőláncot alakítottak ki. Telefonon értesítették a sajtót, hajnalban már riporterek, tévések érkeztek, jóval előbb, mint a katonai rendőrök. A katonák csak néhány lépés távolságból beszéltek, fenyegettek, káromkodtak, de fizikai erőszakhoz

BALOGH ISTVÁN (1946) költő, író, újságíró. Legutóbbi könyve: *Kicsi történetek szecessziós térben* (Szabadka, 2025).

nem folyamodhattak, mert a sajtó, mint az később ki is derült, a szegedi tévések jóvoltából világgá kürtölte, mi történik egy bácskai faluban. A nők kijelentették, hogy életük árán is megvédik a falu férfait. Így, ha nehezen is, de győztek a katonai erőszak fölött. A katonaság végül néhány tankkal vette körül a falut. Elhírsztelték, hogy porrá lövik a települést, ha a behívottak nem jelentkeznak a behívóikban megjelölt helyeiken. Szélbe hintett por volt a kemény fenyegetés. Nem tudták megtörni a nőket. Mindenki otthon maradt. Egyetlen férfit sem kényszeríthettek *hősi halált halni téves csatatéren*.

A néni, szomorkás feketerigó, történetünk idején, 1992 májusában, már egyedül élt a falu főutcájának egyik végházában. Férje két éve egy szép nyári hajnalon csöndesen elszenderült a két karja között, gyermekei, két fia és a lánya a közeli városokba települtek. Egyedül élt hát a néni, de nem magára hagyatottan, hiszen sűrűn voltak látogatói, a zentai unokák szép időben rendre kibicikliztek hozzá, sokszor a barátaikkal együtt, ilyenkor aztán ünnep volt a gondosan rendezett portán, a mama nem győzte sütni a palacsintát, a gyerekek csiripeltek és falatoztak, a serpenyőből kapták kezükbe a forró ételt, meg sem várták, hogy valami lekvárral gazdagítsák. Fújták csak a kezüket, egyik tenyerükből a másikba helyezgették a palacsintadarabokat, tele szájjal beszéltek és nevettek, jaj, de nagyokat nevettek! Fiúk is voltak és lányok is voltak, gyönyörűség volt rájuk pillantani is. Néha valamelyik gyerek kivette a mama kezéből a palacsintasütőt, különösen a fiúk igyekeztek ügyeskedni, fordításkor magasra dobták a palacsintát, s ilyenkor a lányok közül egyik-másik sikoltott is, és csillogott mindnek a szeme. Falatozás után az unokák elmosogattak, a vendégek megcsodálták a néni pompás kertjét, amelyben kora tavasztól késő őszig virágok nyíltak. 1992. május 10-én volt egy hatalmas palacsintaparti a fő utcára forgó portán, sokan voltak a vendégek, jöttek a béketüntetésre, előtte azonban jólesett a friss palacsinta. Ám ezen a napon nem kapkodták ki a gyerekek a forró étket a néni sütőjéből, megvárták, míg baracklekvár kerül a közepébe. Csöndben voltak a fiatalok, néha halkán beszélgettek egymás közt, de a nénikének hiányzott nagyon a kacagás, hol vannak már a csillogó szempárok, a boldog és önfeledt leánysikongatások? Nénikénknek szinte fáj, hogy egy fiú sem jött hozzá, hogy kezéből kiragadja a serpenyőt, aztán az égis vesse a féldoldalal palacsintát, hogy az visszapörögve fényesen és mattul, nagyot huppanjon a sütőben. Hiába kínálhatta a betekert lekváros finomságot, jócskán megmaradt belőle.

- Egyetek még, gyerekeim! - kínálhatta a vendégeket a néni, de nem fogyott immár a tálról semmi.

- Mama! Visszajövünk a békegyűlés után - biztatta az egyik unokája. - Ne féljen, megesszük a maradékot!

- Talán bekeverünk még egy tállal - toldotta meg egy kislány.

- Bekeverni bekeverhetünk - suttozta a néni, ám nem hitt a vendégeinek.

- Mama! - szólította egy vendégfiú. - Nem jön velünk?

- Nem megyek én, gyerekeim, öreg vagyok én már az ilyesmihez...

A fiatalok elkarikáztak az iskola irányába, a nénike szomorúan nézett utánuk a kiskapuból. Visszalépett az udvarba, betette a kiskaput. A bejárat közepében ott ült a házőrző, farka söpörte az udvart. A nénike lehajolt a kutyához, megsimogatta a fejét, megvakarásztta a fültövét.

- Kérsz egy palacsintát, Madárkám?

A palacsintát sokáig szagolgatta a puli, de nem kezdett hozzá.

- Nem szereted a lekvárt? - kérdezte a nénike. - Igaz is, soha nem is kínáltak lekvárossal. Mindig megették az unokák, neked nem jutott.

A kutya végül behappolta a palacsintát. Ám gyorsan ellépett a tányérja mellől.

- Elegend lett belőle?

Az eb vizet lefetyelt.

Megfordult a szél járása, így az iskola előtti hangszórók zenéje halkán körbejárta a virágoskertet. A nénike egy kisszékre ült az udvari eperfa alá, még mindig erősen melengetett a napsugár. Valahonnan, talán a rózsafák közül, megjelent Cirmos is, nagyot nyújtózott a nénike kisszéke előtt, aztán fölugrott a puha asszonyölbe, és hangosan dorombolni kezdett.

A nénike arra eszmélt, hogy nyílik a kiskapu, vidámabb hangok áramlanak a portára. Föl akart kelni a kisszékről, de egy kislány rászólt:

- Föl ne keljen, Mama! Majd én kihozom a palacsintát!

Körbevették a kisszéket a gyerekek, befalták az összes maradékot, friss vizet ittak rá, és csillogott már mindnek a szeme. Igaz, más fénye volt ennek a ragyogásnak, mint tavaly vagy az idei tavasz kezdetén.

- Azt hiszem, sűrűbben fogunk kibiciklizni magához, Mama, mint eddig - mondta az egyik unoka.

- Gyertek csak, gyerekeim, szeretettel várunk benneteket!

- Te is vársz minket, Cirmos? - vette ki a nénike öléből a cicát egy kislány, és arcához szorította a lusta macska oldalát. A kandúr nem szólt csak lógott a lányka két tenyere között.

- Persze hogy vár benneteket! - válaszolt vidáman a nénike, aztán az unokájához fordult. - Nagy a baj mifelénk?

- Nincs baj, Mama!

- Nincs baj? - szűkülte el két szeme a nénikének. - Tudom én, hogy nagy a baj!

Háborút csináltak, verje meg az Isten őket!

- Nem lesz háború, Mama! Azt rendeztük el most éppen.

- Ti?

- Mi, nagymama. Éppen mi. Meg még sokan mások.

- Ne beszélj butaságot! Behívták szinte az összes férfit Oromhegyesről!

- Hát aztán?!

- A behívottnak be kell rukkolnia!

- Hát most nem rukkolunk, Mama!

- Ezt beszéltétek?

- Ezt.

- Ehhez kellett a muzsikaszó? Oly hangos volt, idehallatszott.
 - Meg is kell hallania szavunkat a világnak!
 - Kisfiam! Ne mondj ilyeneket! Becsuknak érte!
 - Hát csukjanak! Én nem félek!
 - De én félek – csuklott el a néni hangja. – Én nagyon félek.
 - Ne féljen!
 - Nem is magamért reszketek, hanem értetek.
 - No, minket ne féltsen, Mama! – avatkozott a szóba egy másik fiú is.
- A néni csak ült a kisszéken, zsebkendője a kezében, és törülgette a szemét.
- Elvisznek... benneteket... is! Elvisznek...
 - Mondom, hogy nem megyünk! – nyugtatgatta az unokája.
 - Erővel is elvisznek...
 - Hát engem nem!

Attól a vasárnaptól kezdve valóban sokan megfordultak a néni portáján, szinte naponta rányitotta valaki a kiskaput, ő örült is a vendégseregletnek, de a szíve össze-összeszorult, mert a fegyveres hatalom mindig az erősebb, így látta ezt ő fiatalasszony korában, amikor két impérium is elszólította a férjét, a testvérbátyját és más fiatalabb férfiakat a faluból, s bizony a bevonultatottak közül többeknek nincs sírja a falusi temetőben, pedig elfolyt fiatal vérük. Akkoriban szó esett arról, hogy valaki megtagadta tán a bevonulást, a makacskodót valakik elhurcolták, és főbe lőtték a többi baka szeme láttára. De ez a szerencsétlen valamely más faluból való volt, nem oromhegyesi. Ám őt is biztosan megsíratta az édesanyja meg tán még valaki...

Az emberek az utcán sokat beszéltek a Temető utcai faházba beköltözött szolgálatmegtagadókról meg azok asszonyairól, nénijeikről, húgaikról, menyasszonyaikról, kedveseikről, hogy félelmet nem ismerve testükkel védik a nők a férfiakat, el ne vigyék őket valami kegyetlen csatatérre, ahol semmi keresnivalójuk nincs. A néni kapálgatta a kert virágait, s akkor támadt szívében a gondolat, hogy virágot kell vinni a férje sírjára, de nyomban. Kíváncsiskodóként el nem ment volna arrafelé, de hát egy özvegyasszony szent kötelessége elhalt párja sírjának gondozása. Vágott hat szál piros rózsát, éppen kipattantak a bimbók, olyanok voltak, mint a friss vér.

- Tudom, hogy megszól a falu, de megteszem! – mondta a pulinak. – Mit nézel? Nem illik temetőbe piros rózsát vinni, ilyen a szokás! De én mégis ilyen virággal vonulok végig a falun!

A kutya nem tiltakozott, inkább indult volna ő is gazdájával, de parancsszóra otthon maradt, te vigyázol a házra! A néni fogta a kiskapát is, lássák, a temetőbe igyekszik. Többekkel találkozott, szót is váltottak egymással erről-arról, de senki nem tett megjegyzést a rózsák színére. Mikor a főutcáról befordult balra, a temető felé, picit elbizonytalanodott a lépte. Hamarosan a faházhoz ért, ott sokan voltak, meg is állt egy röpké percre, számos ismerős arcot látott, és ez megnyugtatta.

- Csokolom, Juliska néni! - állt meg mellette egy ismerős fiatalasszony.

Ránézett a nyáriasan öltözött nőre, egyetlen pillanat alatt visszafutott az időben, amikor ezt a teremést először a kezébe kapta, alig párhetes lehetett, akkor óvatosan megpuszilgatta, meghintáztatta a pólyát, dalolt is neki alig hallhatóan, hinta, baba, ringó, repülj, rózsabimbó! Legyen szép vőlegényed! A nagylány éppen a szép vőlegényét óvta, aki tüzéerként szerelt le alig esztendeje. Most újra löveg mellé szólítják!

- Megyek a temetőbe...

- Mi meg itt vigyázunk egymásra.

- Ez az élet, édes lányom - ragadta meg a fiatalasszony kezét az idős, és megszorította. - Ez az élet. Bizony ez.

A temető kútjáról vizet merített, gondosan elhelyezte a hat szál piros rózsát a férje fejfájának a vázájában, vizsgálgatta, és elrendezte lelkében, hogy a tilos rózsák valóban pompásan festenek az ura sírján. Jólesett lelkének ez a csíny, érezte, cselekedete tetszik a vén bajszosnak is, a mosolyát is látni vélte, bársonyos hangja ideszállt az éteren át.

A néni ke reggelenként vizsgálgatta, pattannak-e már a bimbók, hogy kicsoszoghasson velük a temetőbe. A virágok szorgalmasan nyíltak, s a szülíke rendületlenül rózta az utat a csöndes kertből az emlékezések közös kertjébe. Mindig megállt a faház előtt, ám hiába invitálták kedves emberek, be sosem lépett, de szívesen elálldogált a járdán, örömmel szót váltott bárkivel, aztán kibattyogott az ura sírjához, elhelyezte a virágcsokrot, kicsit kapálgatott, gyomlálgatott, végül pihenni leült a beton sírszélre, s elmesélt mindent a férjének. Kibeszélte lelkéből a fölgýülemlett szorongást és félelmet, a férje meg biztatta, cselekvéseit abba ne hagyja, neki nagyon tetszenek a mindennapi friss virágok. Búcsúzásakor megsimogatta a múmárványba vésett betűket, és megcsókolta az ura komoly, a bajsza miatt igazán férfias arcát.

A béketüntetés követő napon, május 11-én járőröztek először fölfegyverezett katonák a faluban, nyitott terepjáróban ültek, végigpöfögtek a főutcán, kisvártatva visszajöttek. Az emberek először félelemmel nézték e fölvonulást, érezték, a falu megfélemlítése az egyenruhások célja.

1992. május 24-én, a késő délutáni órákban ismét végigzúgott a dzsip a falun. Sisakban ültek az utasok, géppisztolyt szorítottak a hasukhoz. Nézelődtek a hadfiak, tekergették a fejüket, az emberek meg az udvarokba húzódtak az utcáról. A néni ke háza előtt lelassított a jármű. Mind a négy sisakos az ablakot bámulta. Mintha balra tisztelegtek volna. Máskor a falu végén meg szoktak állni, elszív-tak egy-két cigarettát, csak utána mérték meg visszafelé is a főutca hosszát. Az említett napon az őrjárat parancsnokának hangját hallhatták a közelben lakók, amint elrendelte a sofőrnek, hogy azonnal forduljon vissza. A terepjáró kanyarodott egyet, jól felverte a faluvég porát, s megindultak a néni ke házához.

- Sztoj! - hangzott a megállást parancsoló vezényszó.

A vezető a fékbe taposott. Csikorgott a meleg májusi levegő, a környék kutyái megébredtek. A járőrparancsnok lelépett a kocsiról, és az ablakhoz rohant. Az

ablakban egy régi, megsárgult tankönyv állt egy gyertyatartóhoz támasztva, kinyitva a lelegején, épp ott, ahol a marsall képe mosolygott. Kicsit megviselt volt a lap, két sarka apró számárfül, de a hadvezér mellén ott ragyogott a tiszta égbolt. A kép két oldalán egy-egy virágváza, friss violák virítottak benne. Ezt a csudát bámulta a parancsnok egy darabig, az arca előbb elfehéredett, majd éjsötétté lényegült. Végül ökölbe szorította jobbját a bordó pofa, és e pörölyvel megverte az ablakfélfát, amely berezgette az ablaktáblákat, olyat szólt a fura hangszer, mint egy repedt üstdob. A környékbeli kutyák serényebben ugattak, a ház pulija meg átkozódva harapta a kerítéslécet. A néni az utcai léckerítéshez csoszogott.

- Ki az?

- Én vagyok! – lépett oda a parancsnok.

A néni nem szólt, csak nézte a hívatlant. A kutya különös elvékonyított hangon védte a portát, szinte megfájdult tőle az ember füle.

- Hallgattassa el ezt a dögöt! – kiáltott a katona.

- Miért?

- Kibírhatatlanul ugat!

- Hát kutya.

- Nagy lármát csap!

- Ez a dolga.

- Vigye el innen!

- Nem viszem.

- De én ezt parancsolom!

- Itt maga nem parancsol. Ez a mi portánk.

- Az istenit magának! – üvöltött a parancsnok. – Lelövöm ezt a dögöt, ha nem hallgat el!

- Lője, ha meri!

Először találkozott a két ember tekintete. A nénike fénylő pillantása arra készítette a parancsnokot, hogy lesüsse a szemét. A háziasszony erre szólt a pulinak. A kutya gazdájához simult, ő megpaskolta a bozontos fejet, jól van kis-kutyám! Csönd lett.

- Mit akar nálunk?

- Vegye ki azt a képet az ablakból!

- Miért venném?

- Már nem ünnepeljük őt. Tito eladta Szerbiát.

- Tényleg?

- Tényleg.

- Kinek?

- Az ellenségnek!

- Nekünk van ellenségünk?

- Van bizony! Az egész világ!

- Máskor meg az egész világ velünk volt. Így mondták.

- Sokfélét mondtak. Összevissza beszéltek. Ámítottak bennünket.

- Most nem ezt teszik?
- Most nem.
- Most igazat mondanak nekünk?
- Bizony.
- Miért viszik háborúba a gyerekeinket?
- Mert háború van.
- De nem minálunk!
- Éppen nálunk! Széthúzzák az országot!
- Tito országát?
- Mondtam már, Tito az árulónk.
- Maga mégis a sisakján viseli a csillagját!
- Én ugyan nem!
- Pedig ott a piros csillag a homloka közepén!

A katona lekapta a fejről a zöld sisakot, amelyen valóban ott díszelgett a proletariátus forradalmi jelvénye és a testvériség-egység egyik erős pillére. Bámulta a hadfi a saját sisakját.

- Hozhatok smirglit. Ledörzsöli? – kérdezte a néni.
- Nem kell! Így is megteszi.

- Lehet. Ám egyszer úgyis elhajítják ezt is, mint amaszt, a másikat – mutatott be az idős asszony az udvar közepe felé. Ott egy rozsdás katonasisak, a hátán feküdt éppen, hasa vízzel teli, a tyúkok és a kutya isznak belőle, ha megszomjaznak.

- Sisak?
- Katonasisak.
- Német! – morgott a katona.

- Azt nem tudom, milyen, de a negyvennégy őszén visszavonuló német katonák a falu határában minden fölösleges holmit eldobáltak. Az oroszok meg összeszedték, amit összeszedtek. Ezt a sisakot egy ruszki messzire rúgta, épp a kertvégyünkbe. Én fölvettem. Azóta csirkeitató. Annak megteszi.

- De rajta van a fasiszta jelvény!

- Látszik még, de már jócskán megkopott. A baromfikat nem zavarja. A pulit sem.

- Mit tenne az én sisakkal?
- Ha eldobná és belerúgna?
- Nem dobhatom el! Mit tenne vele, ha magának adnám?
- Virágot ültetnék bele.
- Virágot?
- Árvácskát. Nagyon illene hozzá.

A parancsnok nézte a nénikét, újfent találkozott a szemük. Sokáig állták egymás tekintetét. Aztán a fegyveres az ablak felé fordult.

- Csak vegye ki azt a képet az ablakból!

- Már hogy vehetném? Holnap lesz a századik születésnapja! Nagy ünnep ez nekünk! Országos!

- Régen nem ünnep az már, néni!
- Hát nekem még az.
- Kitesz az ablakába egy gyűrött képet?
- És azok a gyönyörű violák? Mit szól a virágaimhoz? Tetszenek?

A katona legyintett egy nagyot, visszaindult a dzsiphez. A néni mosolya követte. Gazdája mellett állt a puli, ínyét hangtalanul mutatta az őrjárat felé.

A néni egy hétig naponta cserélte a violákat a számfüles marsallkép mellett, naponta többször kilépett az utcára és megnézte a kidíszített ablakot. És hordta rendületlenül a piros rózsákat az ura sírjára, és híven beszámolt az embernek minden történésről.

Nyár közepétől a faluban nem járöröztek többé marcona katonák. Nénikénk Szent István napján hat rózsaszázból kötött csokorral köszöntötte föl az urát. Öt hófehér, egy vérpiros virág. Szembenézett párjával, mit szól a csokorhoz? A férje komoly arca mintha elmosolyodott volna. Talán a fehér rózsák miatt. Azokat is szerette nagyon. Ő ültette el az összes rózsatövet. Az asszony érezte szíve dobogásáról, hogy nagyon szereti őt a férje még most is. Leoldotta fejről ünnepi kendőjét, amelyet az aranylakodalmukon a párjától kapott. Hátra simította ősz haját, betakarta fejét, de csomózás előtt hirtelen fejkendője csücskéhez nyúlt, és lassan, szinte kislányosan, letörölte váratlan könnyeit.

- No, mi van, Mama? - kérdezte a párja.
- Helyreállt immár a rend, Tata.

Félálomban

Fagyos januári éjjel.

Nehezen alszom el az utóbbi napokban. Talán légköri zavarok hatnak rám. Mozdulnom kellene, de nem szakíthatom félbe kedvesem egyenletes szuszogását, aludjon csak, legalább számára könnyebb lesz a holnapi nap.

Vince-nap közelít, kompániánk rendszeres nagy összejövetele. Hogyan is lesz? Vágunk-e idén szőlővesszőt? Mindig érdekelt bennünket, mikor érkezik a tavasz, milyen lesz a megkezdett év időjárása? Milyen bort szűrünk le az Úr 2025. esztendejében Bátkán, a Tisza jobb partjából a bal torontáliba emberi erőszakkal átszakajtott Tündéerkertből?

Bátka?

Vagy 130 éve szőke folyónk gyilkos szabályozásakor bölcsőhelyemnél átvágtak két kanyart. Északon a kétkanyaros pánait, délen a bátkait. A két Tisza menti megye északon területet cserélt egymással. Zenta kapta a torontáli Pánát,

a torontáli Szanád meg a bácskai Nagy Budzsákat. A középkori falu, Bátka keleti határa a meder átvágásával a bal partra került, hiszen itt csak egy keleti kanyar volt. Csere nem születhetett. Bátka megmaradt Bácskában. Még ma is a zentai telekkönyvben található a hivatalos tulajdonlapok. Itt rövid ideig, 1941. április 14-e és 1944. október 9-e között a magyar–német országhatár nem a Tisza folyó volt, hanem a bátkai körtöltés. A zentai vincellérek a szűk fél évszázada közlekedő kompon hajóztak át szőlő- és gyümölcsös birtokocskáikba.

Így teszünk kicsit később mi is.

Különös virágokra süt a Nap ezen a csöpp elszakajtott tájon.

Jóságos griffmadár lakik legmagasabb fáján.

A Hótt-Tisza partján nádak mellé, gyékények, sások közé, szomorúfüzek tövéhez, szagos füvek bódító illata csábít oda csodálatos, fekete, fényes hátú csíborokat, táncra perdülő vízipókokat, kutyahalakat, kecskebékákat; vizek alatt pontyok, csukák, süllők, harcsák, partközelen csíkok, keszegek, napkárászok.

Ülünk e különös vízparton.

Lessük a szerencsénket.

Madarak közelítenek felénk, lépésnyi távolságra landolnak tőlünk, halaccákkal jutalmazzuk őket.

Parázs fölött bogrács.

Szerelmeink bimbóznak estefelé.

A csillagos ég teríti ránk gyönyörű álomtakaróját.

A Hótt-Tiszából hatalmas gépek homokszínű repülő szőnyeget szóttek, s a csoda elhessentette tőlünk messzire, valahová.

De Bátka örök.

Ifjúságunk mágikus fészke.

Félálomban navigálok.

Érzékelem is a valóságot, de álmom is kavarog a napi gondok között.

Ketten ülünk egy terítetlen asztal mellett, kicsi szobában, mely vésőkkel, késekkel teli, Andruskó Károly,¹ világhírű zentai képzőművész barátomnak tartok épp szívemből fakadó előadást.

– Tudod, Károly bátyám, a bátkai bor Urunk legősibb és legcsodálatosabb elixírje, teremtésének igaz koronája!

Hörpintünk. A mester jobb kézfejével megtörli ajkát.

– Tudod, Pistám, Isten teremtésének legcsodálatosabb megvalósulása a zentai Tópart utca napkeleti szeglete.

– Én is szeretem ezt az utcát, Karcsi bátyám! Kifejtettem örök ragaszkodásomat néhány szövegemben.

1 Andruskó Károly (Zenta, 1915–Magyarakanizsa, 2008) festő- és grafikusművész, nyomdász. Világhíresek kézi nyomású fametszetei: ex librisek és minikönyvek. A minikönyvek egész-vászon vagy selyem kötésben Novák Imre (Zenta, 1946) könyvkötőművész kezéből kerültek ki.

- Ez nem úgy megy ám! Magyarázgatni ilyet nem lehet, és nem is kell!
- Érezni kell! - buggyan ki a szívemből. - Áldottnak deklaráltam városunk éltető ütőerét.
- Igazad van! Valóban áldott.

Óvodás vagyok.

A múlt évezred utolsó százada ötvenes éveinek eleje.

Kis kukoricacsuhéból varázsolt uzsonnás szatyor a nyakamban. Szilvalekváros kenyeret rejt kicsi tarisznyám. Szinte mindenki ilyet hoz uzsonnára. A szilvalekvárhoz nem kell cukor. A cukorra nagyon vigyázni kell! Jegyre kapjuk. Kéthetente fél kilót. Mi öten vagyunk a családban. Nekünk ennyi jár.

Állok én Zentán a Tópart utca első harmadának végén, pont a Csonka lejárónál, és a kezdet, a Szent János tér felé nézek. Látom a kockaköveket, a ferencjós-kás aszfaltjárdát, szélén fényes sárga keramittéglák Pécs városának ajándékai. Érzékelem a járda melletti gömbakácokat és hársakat. Okosak voltak az ősök, hogy a XIX. század végén éppen e fákat telepítették ide. mondanám, de ebben a pillanatban már sántikáló vénember vagyok.

Harmadik évezred kezdete. A XXI. század első fertálya utolsó esztendejének januárja.

A hold bekukucskál az ablakon, ő is Andruskó alkotását méregeti. Látom, a járda menti fák még mindig életképesek.

Vagy meg sincsenek már?

Erőlködöm, hangtalanul dúdolok, onnan, a Csonkától a Szent János felé hangolok, szellő szárnyára bízok némely zsoltárt és magyar népdalt. Istenem, ki mindenki hallja az én néma nótázásomat? Az utca lakói?

Dódi bácsi (Heinrich József)?

Gimnáziumi matematikatanárom volt. Tiszteltem és szerettem őt, de mégis mindig hadilábon álltunk egymással. Talán nem is mi ketten huzakodtunk, hanem Matematika Úrhölgy markolt a hajamba, de rettenetesen ám! Legtöbbször valamely távol-keleti harcmodorban támadta meg agytekervényeimet az *iksznégyzet - y per x - 2y = 0!* Aztán más hasonló megveszett betűszámvadmacskák is kegyetlenül fülcimpámba martak!

- Úgy állsz itt a táblánál, mint Himnuszban a balsors!

Akkor rettenetesen ijesztő volt matektanárom furcsa fölkiáltása.

E pillanatban egész lényemmel érzem a tanári hangszálak meleg rezdülését, szerető aggodását. És azt a mosolygást, amelyet nyugdíj előtt álló tanárunk éppen énnekem szán.

- Oda se neki, édes fiam! Biztosan nem lesz belőled mérnök, de más területen lehetsz még akár rendes ember is!

Szloboda János?

Kedves barátom volt, később munkatársam; valaha osztályfőnököm és magyartanárom a zentai gimiben.

Ők ketten, mindig ránk vigyázók, akik a Tópart utca első harmadában szinte szemben laktak egymással, példamutatóink voltak. Igaz, már régebben kiköltöztek a felsővárosi temetőbe.

Nem szólnak vissza nékem, pedig nem orrolnék meg rájuk, ha néha mégis megtennék, hiszen nemcsak tanítóim, de okítóim, nevelőim és pedagógiai mesztereim voltak. Nagy hozzáértéssel gyomlálgatták magatartásomat, szép csöndesen alakították identitásomat, egyenesítették, erősítették a gerincemet.

Téli szobánkban szép időre váró katicabogárként visszaröppenek alvó Zöldszeműmhöz! Szívverése taktusára szuszogok. Csudavilág virágát varázsolja nekem, nektárja elbűvöl!

Kézen fogva andalunk a Tópart utcán. Alkonyodik. Megállunk a Csonka-lejárónál, kicsike puszi, és lépegetünk tovább keletnek, megfigyeljük, igaz-e, hogy a bronztestű Szent János megemeli a fejedőjét, ha meghallja a harangszót. Mire a szent terére érnének, elhal az utolsó bim-bam. A hívogatás esti misére szólított, de mi megálltunk kicsikét egy gömbakác alatt. Szent János biztosan kalapot emelt a harangszónak, mi ezt elhisszük a mendemondának.

A megálló szívünket melegíti. Érzem bölcsőhelyem biztos talajának megtartó sugárzását, de lelkem állandóan a szobám falára figyelmez. Ott kelti életre rostlemezre rakott tempera kép az áldott Tópart utcát, 1958-ból.

Horváth Ferenc nevű újpesti tanulóm rámázta be a zentai képzőművész alkotását. Vele 1993-ban, katonaszökevény koromban, találkoztam Budán az Öveges József Gyakorló Középiskolában.

A festmény rámázásának idején már kollégák voltunk, így egyenrangúak között okított engem öregdiákom, aki pompásan megválogatta a ráma fáját, vigyázott a csomókra.

- Tudod, Pista bácsi, ehhez a képhez olyan hársra van szükség, amelyben szép csomók vannak.

Kézen fogva vezetett be engem Ferkó a fák örökös bűbájának misztériumába. Én magyartanárrá létemre nem kontárkodhattam a szakmájába-művészetébe, hiszen nem értek a fával bánók csízióihoz.

Viszont nagyon meglepett a feleségem, amint megpillantotta a berámázott Tópart utca keleti szegmensét. Ráma nélküli korában rátekintett, legyintett, csak egy kép! Nyomban becsomagolta, a falhoz támasztotta, hideg szava koppan, vigyed rámáztatni!

A világ változása akkor következett be, amikor hársöltözékében megpillantotta Andruskó festményét. Nyomban elsírta magát!

- Istenem, ez tényleg Zenta - zokogta. - Ez a Tópart utca! Érzékeled? Gyönyörű alkotás! Ám beleszövődött veszedelmünk előszele, a borzadály! Látod-e,

kedvesem? Nyári zivatar közelít Bánátból! Nyáron a Tisza bal oldaláról mindig jégverés érkezik a jobb partra! Mindent letarol minálunk!

- A kép kérte a csomókat, tanár úr - magyarázza Ferencem, közben huszárosan pödörgeti, szerelmesen szeretgeti dús bajszát, és gyémánt szemmel törvényt fabrikál. - A fában a csomó Ūristen művészete. Ám még ő is elcsodálkozik csomóalkotásán, ha mi, gyarló kontárok, barna szívként megdobbantjuk őket!

Vince nap előtt kopogok a számítógépen, szöveg születhet két mutatóujjam munkálódása eredményeképpen. Fölöttem az igazi csoda, ám nem csupán az isteni csomó, hanem a Tópart utca zivatar előtti, *szorul a meleg* hangulata. Az árnyak és a hasító fény regél nekem immár az égben rejtőző alkotóról, akinek szavai csak az éteren keresztül juthatnak el hozzám. Pedig látom a reszkető kezét is, a borospohár hullámzó, veszélyeztetett felszínét, és hallom a hörpölést.

- Istenem, de jó nedű!

- Aludj már végre! - súgja álmosan kedvesem. - Mi van veled?

- Vince nap közelít - nyögöm, és megijedek saját szavamtól, mintha nem is az én hangom volna.

- Az öcséd birkát főz majd Istók Jóskáék udvarában!

- Vesszőt vágunk?

- Idén én vágom a vesszőket! - titkolózik Ida.

Mellettem nyugodt, egyenletes szuszogás.

Talán föl sem ébredt az én kedvesem?

Péreli Zsuzsa: Aranykor, 1986 (falikárpit, gyapjú, selyem, arany és ezüst szál, szalag, csipkésítés, 80×170 cm, a művész tulajdona)